

СЕКЦІЯ 2 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 339.9:63

Гуменюк Я.М.
здобувач, асистент
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛІПШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті автором було досліджено основний стан інвестиційного клімату в Україні, у цілому, та в аграрному секторі, зокрема. Окреслені перспективи розвитку інвестиційної привабливості та збільшення надходжень іноземного капіталу. Визначені сильні та слабкі сторони в аграрному секторі України.

Ключові слова: інвестиційний клімат, аграрний сектор, державна політика, система оподаткування, залучення капіталу.

Гуменюк Я.М. СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УЛУЧШЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО КЛИМАТА В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье автором было исследовано основное состояние инвестиционного климата в Украине, в целом, и в аграрном секторе, в частности. Обозначены перспективы развития инвестиционной привлекательности и увеличения поступлений иностранного капитала. Определены сильные и слабые стороны в аграрном секторе Украины.

Ключевые слова: инвестиционный климат, аграрный сектор, государственная политика, система налогообложения, привлечение капитала.

Humenyuk Y.M. CURRENT STATE AND PERSPECTIVES OF IMPROVING INVESTMENT CLIMATE IN THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE'S ECONOMY

The aim of the article was to analyse the ground state of the investment climate in Ukraine and in the agricultural sector. Author identified development of investment prospect and increasing inflow of foreign capital. In the article was identified strengths and weaknesses in the agricultural sector in Ukraine.

Keywords: investment climate, agricultural sector, public policy, tax system, capital inflow.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Одним з найбільш вагомих чинників економічного розвитку України є залучення інвестицій. Україна має великі можливості для здійснення економічної діяльності, так як має помірний клімат, достатню кількість робочої сили, опадів, джерел води, сонячного світла, вигідне географічне розташування, а також чималі земельні ресурси. Крім того, близько 45% території – це над родючі чорноземи. Сільське господарство є основним джерелом сировини, так як головним за собом виробництва є земля. Тому багато вчених та практиків вважають Україну інвестиційно привабливою і, відповідно, одним з пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності повинно бути саме сільське господарство. Залучення інвестицій також може виступити гарантом розвитку сфер агропромислового комплексу та екологічного захисту довкілля.

За період 1991-2000 років інвестиційна підтримка сільського господарства України майже припинилася, що призвело до руйнівних процесів у продуктивних силах галузі, проїдання капіталу, погіршення стану земельних ресурсів, зниження ефективності сільськогосподарського виробництва, надходження на український ринок низькоякісних імпортованих продовольчих товарів, погіршення рівня якості життя сільського населення та населення країни загалом. З 2000-их почалося відновлення аграрного інвестування України зарубіжними інвесторами. Наразі Україна поступово перетворюється на впливового гравця на світовому аграрному та продовольчому ринках. Україна посідає перші місця в торгівлі зерновими та олійними культурами, експортує

значні обсяги молочної продукції та соняшникової олії тощо. Наприклад, за січень-вересень 2013 р. 24,4% від загального обсягу експорту України припадало на експорт сільськогосподарської продукції. Тим не менш, незважаючи на сприятливі природно-кліматичні умови та майже 25-річний досвід ринкових перетворень, продуктивність у сільському господарстві залишається нижче середніх світових показників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам розвитку інвестиційних процесів на макrorівні присвячені наукові праці В. Алексійчука, О. Гаврилюка, А. Гайдучького, М. Герасимчука, Б. Губського, С. Гуткевич, Б. Дадашева, М. Дем'яненка, І. Караваєвої, В. Лаврука, П. Лайка, А. Музиченка, Г. Підлісецького, П. Саблука, А. Фукса, А. Холопова та ін. В їх публікаціях досліджуються актуальні складові цієї багатопланової проблеми, яка має визначальний характер для виходу аграрного сектору з кризового стану, відновлення матеріально-ресурсного потенціалу забезпечення розвитку конкурентноспроможного виробництва. Однак, незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень, ряд питань, пов'язаних з особливостями інвестування в аграрний сектор економіки, залишаються недостатньо вивченими.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств і поживлення аграрної економіки галузь потребує значних обсягів інвестицій. Проте рівень інвестування в аграрній сфері в останні роки залишається надзвичайно низьким порівняно із його загальним зростанням у країні [1].

Нині сільське господарство потребує масштабного й ефективного інвестиційного забезпечення. Однак, власні, залучені та позикові інвестиційні джерела товаровиробників недостатні для забезпечення їх потреб. Іноземні інвестиції в аграрний сектор економіки залучаються в обмежених обсягах, а їх частка в загальних вкладеннях поки що незначна [2].

Інвестиційна привабливість аграрного сектору характеризується такими складовими: ресурсною, інфраструктурною, фіскальною та економічною. Ресурсна привабливість визначається комерційною ефективністю використання основних ресурсів галузі. Інфраструктурна привабливість для інвестора – це рівень розвитку виробничої, соціальної та ринкової інфраструктури, яка створює сприятливі умови для ведення бізнесу. Фіскальна привабливість визначає податкове навантаження та бюрократизацію процедури збирання податків. Кількість податків, їхня сума з розрахунку на гектар площі, частка податків у структурі доданої вартості аграрного сектору в Україні в 3-4 рази менші, ніж в інших країнах Європи. Це є важливою рисою інвестиційної привабливості аграрного сектору. Економічна привабливість аграрного сектора комплексно характеризує збалансованість факторів виробництва, їхню придатність до використання на практиці та їх ефективність. На формування інвестиційної привабливості аграрного сектору впливають наступні фактори: потреба в ресурсних поставках сировини для власних виробничих потужностей; наявність власних каналів та ринку збуту сільськогосподарської продукції; інтелектуальний потенціал у галузі; високий рівень рентабельності окремих виробництв у сільському господарстві; результативність сільського виробництва, а також економічна стабільність регіонів.

Українське сільське господарство сьогодні критично потребує оновлення за рахунок матеріального, розумового та інноваційного капіталу. На жаль, ми вимушені констатувати низьку зацікавленість та відносно невисоку здатність української інвестиційної та банківської системи приймати участь у розвитку аграрного бізнесу нашої держави.

Однією з сильних сторін аграрного сектору економіки України, у порівнянні з аналогічною галуззю в інших державах, є помірно природно-кліматичні умови для ведення агробізнесу, а також чорнозем. Завдяки цьому Україна багата на такі сільськогосподарські культури, як зернові (пшениця, ячмінь), зернобобові, технічні культури (цукровий буряк), картопля та інші. Іншою перевагою є вигідне географічне розташування, а саме близькість до країн ЄС, а також вихід до моря. Також в Україні розвинені всі форми власності, а саме приватна, суспільна та змішана. В Україні можна вільно брати ділянки землі та майно в довгострокову оренду та приватизувати землю. На базі науково-технічних інститутів створюються інформаційні матеріали щодо економічного та інвестиційного потенціалу, регулярно проводяться семінари з питань залучення іноземних інвестицій. Україна бере участь в інвестиційних проектах, наприклад, 25 листопада 2014 року було зроблено заяву, що в 2015 році Україна приєднається до проекту Український Інвестиційний Діалог (Ukrainian Investment Dialog-2015), метою якого є консолідація зусилля влади, бізнесу та громадськості для створення умов інвестування в економіку України. Відповідно до цього, заплановано збільшити обсяг інвестицій у сільське господарство в чотири рази в порівнянні з 2006 роком, майже в три рази збільшити виручку від реалізації, у п'ять разів – чистий прибуток та у

2,5 рази – рентабельність, з 7,8% в 2007 р. до 21,8% в 2015 р.

При визначенні «непомірного» інвестиційного клімату можна зазначити такі фактори: по-перше, це нестабільність законодавчої бази, та її недосконалість, що призводить до тіньової економіки та корупції. Особливо недосконалим є податкове та трудове законодавство. Відповідно, з недосконалості законодавства слідує низький рівень правового та судового захисту прав та інтересів інвесторів. Також Україна має негативний інвестиційний імідж, обумовлений політичними факторами. Підприємства в Україні мають низький рівень капіталізації прибутків підприємств. Для роботи в сфері інвестиційної діяльності майже відсутній підготовлений менеджмент. Відсутній механізм страхування інвестиційних ризиків, який передбачений законодавством, але на практиці не реалізований [9]. Відсутня інформація про інвестиційне середовище, що вказує на непрозорість інвестиційного клімату. Також в Україні встановлено високі рівні податків, які стягуються з іноземними інвесторів, що робить Україну інвестиційно непривабливою. Крім того, високий рівень бюрократизації та зарегульованість процесу створення та ведення бізнесу породжує адміністративний тиск на бізнес. Україна використовує застарілу і надмірно складну систему контролю безпеки та якості харчової продукції. Така система не гармонізована з міжнародними чинними угодами, міжнародними вимогами, не відповідає вимогам СОТ і не визнається переважною більшістю країн світу. Таким чином, ми не можемо експортувати свою продукцію на прибутковий і платоспроможний ринок Європейського союзу. Але найголовнішим є те, що діюча система не забезпечує ефективного контролю безпеки та якості харчової продукції для населення України. Така негнучка, застаріла і надмірно складна система призводить до значних витрат з боку бізнесу. Для подолання цього необхідно: звужити повноваження і зменшити кількість перевіряючих органів у сфері господарської діяльності, зменшити часові і фінансові витрати на дозвільні процедури (що особливо стосується сфери будівництва, відведенні землі, використанні природних ресурсів, оренди нерухомості), спростити доступ до інформації шляхом створення сайтів у дозвільних центрах та спеціалізованої структури в органах державної влади, яка б надавала безкоштовні консультації щодо механізму проходження дозвільних процедур.

У 2014 році групою Світового банку було проведено дослідження щодо умов ведення бізнесу в 189 країнах світу (Doing Business-2014). Перші місця рейтингу зайняли Сінгапур, Гонконг, Нова Зеландія, США, тобто країни, які є привабливими як для ведення бізнесу, так і для проживання. Україна посідає 96 місце в даному рейтингу, хоча рейтинг виріс на 16 позицій, порівняно, з дослідженням 2013 року, все одно, за деякими параметрами легкості ведення бізнесу прирівнюється до таких країн як Лесото (південь Африки), Філіппіни, Палестинська Автономія (Сектор Газа і Західний берег річки Йордан) тощо. Це говорить про складність відкриття бізнесу в Україні, насамперед за таким показником як приєднання до електричних мереж, захист міноритарних інвесторів, міжнародна торгівля, вирішення проблем з неплатоспроможності. Також необхідно зазначити, що продуктивність капіталу в сільському господарстві (секторальна додана вартість на одиницю вартості основних засобів) значно перевищує продуктивність капіталу в промисловості та сфері послуг. При цьому цей розрив зростає і далі, що є чітким сигналом

того, що збільшуються перспективи інвестування в сільське господарство. Наприклад, продуктивність капіталу в сільському господарстві в понад 3 рази перевищує продуктивність капіталу в промисловості в 2012 році і вже в понад 4 рази в 2013 році. Цей розрив істотно зростає при порівнянні продуктивності капіталу в сільському господарстві зі сферою послуг. Кореляція динаміки продуктивності капіталу в сільському господарстві по відношенню до інших секторів з індексом світових цін на продовольство, який розраховується FAO, свідчить про певну залежність нашого сільського господарства від загальносвітового попиту на продовольство [3].

При визначенні перспектив та можливостей залучення капіталу до аграрного сектору економіки України зазначають наступне:

1) Співпраця з новими іноземними партнерами.

Досить часто можна почути про розширення дипломатичних зв'язків між країнами. Залучення нових іноземних інвесторів є надзвичайно корисною для розвитку аграрного сектору та країни загалом. Співпраця з новими партнерами дає можливість державі збільшити розмір надходжень до аграрного комплексу через розширення сітки партнерів. Та відповідно до самої державної скарбниці. Також це неодмінно поглиблює міжнародну співпрацю України з іншими державами. Тож така перевага є досить суттєвою для нашої країни.

2) Формування позитивного інвестиційного іміджу для галузі.

Для інвестора необхідна оцінка інвестиційної привабливості, яка визначається в результаті аналізу економічного стану регіону, який включає в себе ресурсне забезпечення природними, енергетичними, трудовими ресурсами; характеристику науково-технічного потенціалу; інфраструктури; стан пільгової системи; ступень участі населення в інвестиційному процесі; вплив інфляції на інвестування. На формування інвестиційної привабливості аграрного сектору впливають наступні фактори: потреба в ресурсних поставках сировини для власних переробних потужностей; наявність власних каналів та ринку збуту сільськогосподарської продукції; інтелектуальний потенціал у галузі [4, с. 56]; високий рівень рентабельності окремих виробництв у сільському господарстві; результативність сільського виробництва, а також економічна стабільність регіонів. Якщо те чи інше направлення існує в системі нестачі інвестицій, то відповідно постає питання стосовно причини такої нестачі. Якщо один партнер відмовляється по тим чи іншим причинам інвестувати в певну галузь, то у інших партнерів виникають питання і сумніви стосовно доцільності інвестування в дану галузь. Навіть, якщо проблеми на місці є абсолютно незначними, послідовники теорії «неінвестування» будуть шукати причини відсутності активності в даному секторі. Відповідно, зі зростанням кількості партнерів держави, які інвестують у ту чи іншу галузь, тобто там простежується певна інвестиційна активність, то і інші майбутні партнери, вирішують розпочинати співпрацю та інвестування в цю виробничу сферу. Тобто, чим більша активність, тим більша інвестиційна привабливість сектору.

3) Підвищення рівня підготовки інвестиційних проектів відповідно до вимог міжнародних інвестиційних фондів.

З розвитком державних взаємин, розвитком процесу інвестування в ту чи іншу галузь, створюється певний імідж держави. Відповідно з розвитком цих відносин покращуються умови самого інвестування.

Відповідності його міжнародним інвестиційним стандартам. Якщо партнери оцінюють державу, галузь як інвестиційно привабливою, то створюються певні умови, які повністю відповідають прийнятим стандартам інвестування [5].

До основних мінусів та проблем інвестування в аграрний сектор відносять такі:

1) Нерівноправність іноземних та вітчизняних інвесторів.

Така ситуація простежується не тільки в сфері інвестування. На жаль, подібне можна побачити абсолютно скрізь. Банальний приклад: погодьтеся, що закордонним товарам люди в нашій країні віддають більшу перевагу, аніж своїм вітчизняним виробникам.

З позиції інвестування така ситуація притаманна і даній сфері. Загалом вона виникає навіть не з якихось певних причин, які справді мають місце, а з самої ментальності. Все чуже завжди вважалося кращим, таким, що користується більшою довірою, а рівень довіри до вітчизняних виробників значно нижчий. Вважається, що іноземні партнери є більш обов'язковими, більш відповідальними, ніж українські. Тому, як соціально-психологічний фактор інвестування, він є визначальним для закордонного капіталу. Цю проблему можна буде викоринити тільки шляхом покращення роботи національних інвесторів.

2) Невизначеність українського законодавства.

Ця проблема є дуже суттєвою. Суть її полягає в тому, що не всі аспекти іноземного інвестування покриваються національним законодавством України. Саме тому, це створює певні труднощі на шляху розвитку іноземного інвестування та загалом залучення іноземних партнерів. Цю проблему можна вирішити лише шляхом внесення відповідних поправок до національного законодавства та вилучення прогалин, наявних у законодавстві України.

3) Важка прогнозованість рівня інфляції через нестабільність економіки.

Дана проблема спровокована великою кількістю взаємопов'язаних факторів, вирішення яких можливе лише через комплексний підхід до державних невизначеностей. Нестабільність економіки спричинена безвідповідальною поведінкою держслужбовців. У зв'язку з міжнародними економічними змінами та високим рівнем нестабільності в Україні – важко спрогнозувати майбутній рівень інфляції. Відповідно для іноземних партнерів та інвесторів є достатньо ризиковано вкладати кошти в той чи інший сектор держави, через загрозу отримання фінансових збитків.

Вагомими причинами недостатнього інвестування сільського господарства, у тому числі й іноземного, є їх неоптимальна структура, низький загальний рівень роботи економічних служб в аграрних підприємствах, відсутність сприятливого прозорого середовища та обґрунтованої концепції економічного розвитку регіонів, зокрема концепції інвестиційної стратегії на перспективу з урахуванням регіональних особливостей. Зростає вплив і такого чинника як відсутність налагодженої системи збуту сільськогосподарської продукції.

Формування сприятливого інвестиційного клімату в ринковій економіці відбувається як на макрорівні так і на регіональному рівні шляхом оцінки існуючих проблем, пошуку шляхів поліпшення ситуації та подальшої оптимізації сукупності політичних, правових, економічних, соціальних, організаційних, інформаційних, галузевих та регіонально-специфічних факторів. Першочерговими заходами для створення сприятливого інвестиційного клімату є вдосконалення законодавства (передусім податко-

вого) у країні та створення і підтримка позитивного міжнародного іміджу України. Для сільськогосподарського потенціалу необхідно переглянути структуру та використання земельних угідь, технічний потенціал та інше. Ефективність галузей аграрного сектору, якість продукції, що виробляється, залежить від сировинних ресурсів. У галузях аграрного сектору слабо розвинена ринкова система виробництва та збуту, недосконалими залишаються системи оподаткування і ціноутворення, відсутні правові гарантії. Це створює певні проблеми в українській економіці [6]. На основі вдосконалення пільгової системи, проведення фінансово-кредитної політики і дії інших важелів, держава повинна забезпечувати стабільність економіки і зменшення темпів інфляції, що є важливою умовою для активізації інвестиційної діяльності. Іноземний капітал у формі інвестицій надходить перш за все у ті країни, де створена стабільна та ефективна законодавча база щодо режиму залучення та використання іноземних інвестицій. Дуже важливо, щоб інвестиційна діяльність в Україні регулювалася законодавчими актами, які мають довготривалий характер. Таким чином, можна відзначити, що хоча Україна має розвинену сировинну базу, сприятливі природно-кліматичні, геополітичні та інші умови для ефективної діяльності аграрного сектору, іноземні інвестори обережно підходять до вкладання коштів. Необхідно створити в

агропромислового комплексі сприятливий інвестиційний клімат, спростити процедуру реєстрації та оформлення кредитів, створювати спільні підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Лаврук В.В. Інвестування інноваційних проектів у агропромислового виробництві : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / В.В. Лаврук; Сум. нац. аграр. ун-т. – Суми, 2011. – 40 с.
2. Гайдуцький А.П. Формування аграрного ринку-шлях до фінансової стабілізації та інвестиційної привабливості сільського господарства [Електронний ресурс] / А.П. Гайдуцький. – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/92/35>.
3. Лук'янова Г.М. Інвестиційна привабливість агропромислового комплексу України [Електронний ресурс] / Г.М. Лук'янова, О.В. Веретенникова – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/8_NPE_2007/Economics/20998.doc.htm.
4. Kiruthika N. Investment and Returns in Indian Agricultural Research: A Theoretical Investigation / N. Kiruthika// RRJAAS. – 2014. – Volume 3| Issue 1.– P. 46–53.
5. Аграрний сектор України: інвестиційна привабливість, незважаючи на недосконале регулювання [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://svitagro.com/agrarniy-sektor-ukrayini-investitsiyna-privablivist-nezvazhayuchi-na-nedoskonale-regulyuvannya>.
6. Рибалко С.В. Оцінка інвестиційної привабливості аграрної галузі та проблеми залучення інвестицій в регіоні [Електронний ресурс] / С.В. Рибалко. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_112/69.pdf.

УДК 33.542

Деркач Т.В.
*кандидат географических наук,
доцент кафедры менеджмента
Международного гуманитарного университета*

СТРАТЕГИЯ КОНКУРЕНТНОЙ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ В ТОРГОВЛЕ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье рассматривается стратегия конкурентной либерализации – оптимального сочетания многосторонней, региональной и двусторонней торговой либерализации. Для развития эффективной экономики Украины не решена проблема выявления приоритетных направлений конкурентной либерализации внешнеэкономической деятельности. В статье предлагаются контуры основных направлений конкурентной либерализации ВЭД для Украины с использованием мировой теории и практики.

Ключевые слова: конкурентная либерализация, регионализм, ВТО, региональная интеграция, многосторонняя либерализация, внешнеэкономическая деятельность, торговый альянс.

Деркач Т.В. СТРАТЕГІЯ КОНКУРЕНТНОЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ В ТОРГІВЛІ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядається стратегія конкурентної лібералізації – оптимального поєднання багатосторонньої, регіональної та двосторонньої торговельної лібералізації. Для розвитку ефективної економіки України не вирішена проблема виявлення пріоритетних напрямів конкурентної лібералізації зовнішньоекономічної діяльності. У статті пропонуються контури основних напрямів конкурентної лібералізації ЗЕД для України з використанням світової теорії і практики.

Ключові слова: конкурентна лібералізація, регіоналізм, СОТ, регіональна інтеграція, багатостороння лібералізація, зовнішньоекономічна діяльність, торговельний альянс.

Derkach T.V. THE STRATEGY OF COMPETITIVE LIBERALIZATION IN THE TRADE AS A COMPONENT IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

The article to consider the strategy of competitive liberalization – the optimal combination of multilateral, regional and bilateral trade liberalization. For effective development the economy of Ukraine doesn't solved the problem to detection the priority direction of competitive liberalization the foreign economic activity. The article to propose the outlines of the main direction of competitive liberalization the foreign economic activity Ukraine with using the world of theory and practice.

Keywords: competitive liberalization, regionalism, WTO, multilateral liberalization, foreign economic activity, trading alliance.